

Черниш Ярослав Васильович

Державний торговельно-економічний університет (Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0003-3215-037D>

e-mail: chernysh.ya@ukr.net

ПОЛІТИЧНА СВОБОДА І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК БАЗОВІ ПРИНЦИПИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Резюме

Розкрито філософський і політологічний змісти понять «свобода» і «відповідальність». Проаналізовано дані поняття в якості базових принципів функціонування місцевого самоврядування в Україні. У статті місцеве самоврядування визначено як форму публічної влади, яка здійснюється специфічними суб'єктами — територіальними колективами та сформованими спеціальними органами, об'єктом впливу яких є питання місцевого значення, що вирішуються за допомогою використання комунальної (муніципальної) власності. У місцевому самоврядуванні політична свобода і відповідальність сприяють підвищенню підзвітності й місцевої автономії, оскільки вони забезпечують більш пряму та «гнучку» форму управління на низовому рівні, створення системи об'єктів соціально-культурного обслуговування населення за місцем проживання (освітніх, лікарняних закладів, об'єктів громадського харчування та побутового обслуговування, кінотеатрів, клубів тощо).

В якості підґрунтя функціонування місцевого самоврядування в Україні визначено політичну свободу і відповідальність. Доповнено розуміння політичної свободи, яка розглядається як здатність громадян виражати та реалізовувати свої політичні інтереси. Зазначено, що корінним політичним інтересом будь-якого суспільства є розвиток демократії як дійсного народовладдя та самоврядування народу. Оскільки сутністю та атрибутивною ознакою демократії є гарантування політичної свободи громадян, доведено, що місцеве самоврядування як інститут артикуляції, агрегації і реалізації політичних інтересів громадян повинен стати формою

реалізації політичної свободи громадян та важливим суб'єктом політичної відповідальності.

Ключові слова: місцеве самоврядування, свобода, відповідальність, політика, демократія, громадянське суспільство, політичний інтерес, суспільство.

Вступ

Боротьба з ворогом за незалежність і свободу України є першочерговим і надзвичайно відповідальним завданням для українського суспільства і владної еліти зокрема. У цій боротьбі важливими чинниками є консолідація і мобілізація народу, національна стійкість, налагодження ефективної оборонної промисловості, міжнародна економічна, військова підтримка і, звичайно, реформування органів державної влади та національних правової і політичної систем взагалі. Основними орієнтирами такого реформування мають бути: боротьба з корупцією, ліберально-індивідуальні цінності, права, свободи людини і громадянина, законність, демократизм тощо. Це надзвичайно важливо для формування громадянського суспільства і правової держави. Останню, на наш погляд, вдало характеризує І. Кант, на думку якого правова держава — це держава, де закон відповідає моральним принципам громадян. Він стверджує, що правовою є та держава, де всі підпорядковані не просто закону, а праву. Право є міра свободи, а закон — юридичне відображення права. Право є міра свободи зведена в закон. У правовій державі закони відповідають праву, тій мірі свободи, що існує в суспільстві. Джерелами законів у правовій державі, за І. Кантом, виступає єдина воля всіх осіб, що утворюють народ, громадяни мають право коритись тільки тим законам, зі справедливістю яких вони згодні і беруть зобов'язання їх дотримуватись.

Із зазначеного зрозуміло, що ціннісний зміст ідеї правової держави полягає в затвердженні суверенності народу як джерела влади, гарантованості його свободи і верховенства правового закону. У забезпеченні демократичного розвитку держави і громадянського суспільства виникає необхідність у підвищенні рівня правової культури, політичної свободи і відповідальності усіх суб'єктів суспільних відносин.

Методи дослідження

Метою статті є дослідження філософсько-світоглядного і політичного змістів понять «свобода» і «відповідальність та їх роль в контексті функціонування системи місцевого самоврядування. Ключові методи, які були використані в рамках поставленої мети стали компаративний і діалектичний. Якщо говорити про перший, то залучення його було важливим задля порівняння різних концепцій, пов'язаних з феноменом свободи, тоді як другий допоміг знайти суперечності у експлікації відповідальності в тих чи інших політичних теоріях.

Результати дослідження

Вітчизняний вчений В. Авер'янов зазначає, що «адміністративна реформа — це не просто «гра розуму», за якої відбувається обов'язкова перебудова системи органів виконавчої влади. Насправді це означає докорінне і змістовне переосмислення у формі конкретних законодавчих актів всієї ідеології виконавчої влади та державного адміністрування: «прагнення змінити стару ідеологію шляхом запровадження нової — людиноцентристської ідеології — це є основне завдання та єдиний можливий шлях реального запровадження принципу верховенства права у сфері виконавчої влади. Такій зміні державної ідеології має сприяти насамперед посилення орієнтації виконавчої влади на діяльність із надання адміністративних послуг, яка повніше відповідає ідеології служіння держави інтересам людини» [1, с.73-74]. Тому тут важливим моментом є підтримання державними інституціями довіри народу до державних органів влади. Це можливо здійснити шляхом роз'яснення населенню необхідності й доцільності проведення тих чи інших реформ. У цьому контексті треба зазначити, що серед соціально-правових цінностей, які є змістом правової культури і основою демократичної, правової держави однією із найважливіших є свобода, зокрема політична.

Взагалі концептуалізація поняття «свобода» спочатку здійснювалась у межах філософського дискурсу. Так у філософії сформувалось декілька концепцій свободи. Класична концепція, представлена поглядами Б. Спінози, Г. Гегеля, свободу розглядала через усвідомлення можливих меж людської поведінки. Свобода — це пізнана необхідність. Тобто свобода — це усвідомлення можливих меж людської поведінки, що є залежними від конкретної ситуації, обставин.

Друга концепція свободи — контингентна (свавілля, випадковість) стверджує, що свобода — це здатність вибирати, але цей вибір є лише формальним. Адже в зазначеному випадку йдеться про множину рівноцінних (однакових) виборів, що визначаються не волею суб'єкта, а жеребом.

Третя концепція свободи ґрунтується на вольовому виборі з кількох, зазвичай нерівноцінних, можливостей. Така свобода (на відміну від фаталістичної, контингентної) є реальною, а отже, відповідальною.

Четверта концепція свободи ґрунтується на виборі ще не наявних можливостей, тобто тих, які мають дораціональну основу. Тут ідеться про екзистенціалістський підхід. На думку Ж.-П. Сартра, ми не обираємо бути вільними, ми приречені до свободи. Приречена до свободи людина несе й увесь тягар відповідальності. В екзистенціальному розумінні відповідальність обумовлює свободу, а не протистоїть їй.

Враховуючи зазначені концепції можемо сформулювати таку дефініцію: свобода — це сутність існування людини, стан і можливість мислити,

діяти відповідно до власних уявлень і бажань, а не внаслідок будь-якого примусу (внутрішнього чи зовнішнього) [2, с.227-228].

Якщо ж говорити про політичну свободу, яку часто називають просто «свободою», то вона є фундаментальною категорією політичної філософії та наріжним комнем демократичних суспільств. Політична свобода закріплена у конституціях, нормативно-правових актах багатьох демократичних розвинених країн та у міжнародно-правових документах, зокрема, в Загальній декларації прав людини 1948 р., Декларації ООН про ліквідацію усіх форм расової дискримінації 1963 р., Пакті про громадянські та політичні права 1966 р., Пакті про економічні та соціальні права 1966 р. тощо [3, с.1].

Сам цей концепт охоплює кілька взаємопов'язаних ідей:

- громадянські свободи: політична свобода включає захист громадянських свобод, які є індивідуальними правами та свободами, що захищають людей від примусу держави. Вони можуть включати свободу слова, свободу преси, свободу зборів, свободу релігії та право на приватне життя. Ці свободи гарантують, що люди можуть висловлювати свою думку, об'єднуватися з іншими та робити особистий вибір без надмірного втручання з боку держави чи влади;

- участь у політичному житті: політична свобода також передбачає право брати участь у політичному процесі. Це включає здатність голосувати, балотуватися на державні посади та брати участь у політичній діяльності. У демократичному суспільстві ці права мають важливе значення для того, щоб громадяни могли вирішувати, як управляється їхньою країною;

- верховенство права: політична свобода ґрунтується на принципі верховенства права, який означає, що всі особи, включно з владною елітою, підкоряються закону та несуть юридичну відповідальність. Це гарантує, що ніхто не стоїть над законом, а судова влада є справедливою та неупередженою;

- рівність і недискримінація: політична свобода часто включає ідею рівності й недискримінації. У демократичному суспільстві люди однаково ставляться перед законом, незалежно від їх раси, статі, релігії чи інших ознак. Дискримінація та гноблення за такими факторами вважаються порушенням політичної свободи;

- обмежений уряд: політична свобода часто асоціюється з концепцією обмеженого уряду. Уряд з обмеженими повноваженнями має меншу ймовірність посягати на особисті свободи. Конституційні обмеження, система стримувань і противаг, а також розподіл влади є механізмами, призначеними для запобігання надто потужному урядові та порушенню прав особи. Тому, ефективно функціонує децентралізація органів державної влади;

- захист прав меншин. Справжня політична свобода також передбачає захист прав груп меншин. Це гарантує, що навіть ті, хто має погляди або

характеристики меншості, мають ті самі основні свободи та захист, що й більшість;

- свобода преси: вільна та незалежна преса має вирішальне значення для політичної свободи, оскільки вона допомагає забезпечити підзвітність уряду та надає інформацію громадянам, дозволяючи їм приймати обґрунтовані рішення;

- свобода асоціацій: право створювати асоціації та організації й приєднуватися до них має важливе значення для політичної свободи, оскільки воно дозволяє людям об'єднуватися, щоб відстоювати спільні інтереси та переконання;

- політична свобода є складним і багатогранним поняттям, її конкретне тлумачення може відрізнятися в різних суспільствах і політичних ідеологіях. Це основоположний принцип у ліберальних демократіях, де уряди повинні захищати та підтримувати ці свободи як частину свого суспільного договору з громадянами. Однак досягнення та підтримка політичної свободи часто вимагає постійної пильності, оскільки їй можуть загрозувати різні сили, зокрема авторитарні уряди, цензура, дискримінація та розмивання демократичних інститутів.

Тому, логічно, що Конституція України 1996 р. теж визнає права та свободи людини і громадянина, проголошуючи їх найвищою соціальною цінністю. Їх утвердження та забезпечення визнається головним обов'язком держави. Через це, політичну свободу, зазвичай, розуміють як можливість людини відповідально реалізовувати свої права в межах закону без будь-яких обмежень чи зовнішнього примусу [4, с. 143].

При цьому слід зауважити про те, що у словниках відповідальність має декілька значень: 1) положення, при якому особа, яка виконує яку-небудь роботу, зобов'язана дати повний звіт про свої дії і прийняти на себе вину за можливі наслідки, які можуть наступити при виконанні; 2) виконання обов'язків, зобов'язань; 3) покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, дії, вчинки, слова; 4) серйозність, важливість справи, моменту тощо.

Як філософсько-соціологічне поняття відповідальність характеризує «міру відповідності поведінки особи, групи, прошарку, держави наявним вимогам, діючим суспільним нормам, правилам співжиття, правовим законам; співвідношення обов'язку і міри його виконання суб'єктом (особою, групою, класом)» [5, с.87]. Отже, відповідальність має соціальний характер існування, вона виникає як регулятор відносин у суспільстві. Її основою є соціальні норми, які реалізуються через форми контролю такі, як: громадська думка, статут, закон.

Відповідальність на думку вітчизняних науковців характеризується наявністю таких ознак: «1) це соціальне явище, наділене конкретно-історичним змістом; 2) це свідоме здійснення обов'язку (повинності) особи перед

суспільством; 3) його виконання є велінням совісті суб'єкта; 4) невиконання обов'язку (повинності) передбачає той чи інший ступінь осуду такої особи суспільством (суспільною групою, окремими членами суспільства); 5) містить ініціативний характер; 6) надає перевагу або суспільному суб'єкту, або ж індивідуальному суб'єкту, котрий, ймовірно, трактується як представник суспільства чи соціальної групи; 7) надає перевагу компромісу між суспільними інтересами та цілями, з одного боку, та індивідуальними, професійними, етичними і т.д. устремліннями, з іншого; 8) поведінка людей в контексті соціальної відповідальності визначається, здебільшого, очікуваннями людей щодо соціальної позиції суб'єкта у формуванні соціально визначених атрибутів конкретних соціальних груп» [6, с.9-10].

Український вчений О. Плахотний вважає, що відповідальність поєднує дві форми. Перша — відповідальність як реакція суспільства на дії індивіда, тобто суспільна відповідальність. Друга — відповідальність як система орієнтирів людини на вимоги суспільства, особиста відповідальність [7]. З наведеної точки зору видно, що з одного боку, суспільство зобов'язує індивіда діяти у відповідності до норм, законів, що обумовлюють існування та розвиток самого суспільства, тобто діяти із користю для суспільства. А з іншого — суспільство має створити сприятливі умови для реалізації прав людини і, що особливо, має нести за це відповідальність. Відтак, соціальна відповідальність — це обов'язок індивіда виконувати відповідні політичні, юридичні та моральні вимоги, які встановлені суспільством, державою чи колективом.

Отже, відповідальність — це соціальне явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами суспільних відносин, приписів, соціальних норм, а у випадку їх порушення — застосування заходів впливу, передбачених цими нормами.

У правовій науковій літературі відповідальність у більшості випадків трактують як підзвітність та осудність. У такій галузі знання як юриспруденція феномен відповідальності розглядається як покарання. Тривалий час поняття «відповідальність» розглядалось в рамках правознавства саме в такому розумінні, але сьогодні її трактування поділяють на два види. Перший — позитивна відповідальність і другий — негативна.

Під позитивною (перспективною) відповідальністю розуміють добровільне і свідоме використання, виконання, дотримання суб'єктами приписів соціальних норм. Під негативною (ретроспективною) розуміють застосування для порушника відповідних заходів впливу

Специфіка юридичної відповідальності полягає в покаранні, карі за скоєний злочин. Ця основна риса відрізняє юридичну відповідальність від будь-яких інших владно-примусових засобів державного впливу. Тому юридична відповідальність — це особливий, державно-примусовий захід, що покладає на відповідального суб'єкта істотно нові, додаткові обмеження,

які полягають або у позбавленні права, або в покладенні обов'язку (наприклад, сплатити неустойку), або у позбавленні права, поєднаного з покладенням обов'язку. Відповідальність як форма державного примусу, на відміну від інших державно-примусових засобів, зазначена лише в штрафних (каральних) санкціях.

Згідно даних соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України спостерігається ситуація, що характеризується переважанням (майже 60%) у свідомості українців відсутності відчуття особистої відповідальності за стан справ в країні та своєму населеному пункті [8, с. 59]. А соціально відповідальні громадяни в Україні становлять лише четверту частину опитаних.

Враховуючи результати соціологічного моніторингу, доводиться констатувати, що у свідомості громадян України, на жаль, переважає невпевненість у собі, у власних силах змінити своє життя. З одного боку, ця суб'єктивна оцінка обумовлена об'єктивними несприятливими умовами, війною в країні, а з іншого — сама особистість не повинна бути пасивною, вона повинна мати високий рівень правосвідомості і правової культури. Їй потрібно ініціювати зміни, бути активною і самостійною у розв'язанні правових та інших життєвих проблем.

Можна стверджувати, що відповідальність громадян є базисом для юридичної відповідальності, а остання, без сумніву, є однією із гарантій правопорядку в країні. З чого ж потрібно починати? На думку експертів, перш за все, це «виконання зобов'язань перед собою, членами родини, колективом і суспільством (86,7%), дотримання правових і соціальних норм (57,6%), що закріплюється у правомірній поведінці (41,8%), сумлінному ставленні до праці, обов'язків, відданості дорученій справі та приводить до розвитку моральних якостей особистості — чесності, обов'язковості, надійності (по 31,6%)» [8, с.61-62].

Серед чинників, що ускладнюють розвиток соціальної відповідальності (у тому числі і юридичної відповідальності як основи правової держави) в українському суспільстві в топ 5 перешкод соціологи віднесли, перш за все, відсутність спрямованості культури виховання в сім'ї та інших інститутах суспільства на соціально відповідальну поведінку (74,7%). На друге місце поставили соціальну несправедливість, зростання поляризованості та майнової диференціації в українському суспільстві (72,8%), на третє — низький рівень духовно-моральної культури владної еліти, суспільства та бізнесу (52,5%). На четверте — духовні, моральні, соціально-психологічні якості конкретної людини (51,3%) На п'яте — укорінення тіньових відносин у трудовій сфері, страх втрати роботи і заробітку (37,3%) [8, с.63-64].

Відповідальність у контексті місцевого самоврядування можна розуміти кількома способами:

- відповідальність за прийняття рішень: органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за прийняття рішень щодо місцевих питань, таких як комунальні послуги, інфраструктура, землекористування тощо. Вони відповідають за ці рішення перед своїми виборцями, які обирають або призначають місцевих представників для прийняття цих рішень від їх імені;

- відповідальність за надання послуг: місцеве самоврядування часто включає відповідальність за надання основних державних послуг місцевому населенню. Це може включати такі послуги, як освіта, охорона здоров'я, санітарія, транспорт тощо. Органи місцевого самоврядування відповідають за те, щоб ці послуги відповідали потребам їхніх громад;

- фінансова відповідальність: Органи місцевого самоврядування часто відповідають за управління власними фінансами, підвищення доходів за рахунок місцевих податків і зборів і розподіл ресурсів для задоволення місцевих потреб. Фіскальна відповідальність має вирішальне значення для підтримки фінансової стабільності місцевих органів влади;

- підзвітність і прозорість: Відповідальність у місцевому самоврядуванні також включає підзвітність місцевому населенню та забезпечення прозорості у прийнятті рішень і розподілі ресурсів. Місцеві посадовці відповідають за надання інформації, взаємодію з громадськістю та відповідальність за свої дії;

- правова та регуляторна відповідальність: органи місцевого самоврядування діють у межах законодавчої бази, встановленої національними або регіональними урядами. Вони несуть відповідальність за дотримання цих законів і правил під час прийняття рішень і управління своїми справами;

- взаємозв'язок між відповідальністю та місцевим самоврядуванням полягає в тому, що останнє є засобом децентралізації влади та прийняття рішень, що дозволяє місцевим громадам брати відповідальність за власне управління та розвиток. Це дає громадянам змогу мати більш безпосередній вплив на політику та послуги, які впливають на їхнє повсякденне життя. Водночас органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за ефективне використання своїх повноважень та ресурсів у спосіб, який приносить користь їхнім громадам [9].

Висновки

Концепти «свобода» і «відповідальність» в місцевому самоврядуванні є базовими для принципів демократії, підзвітності й місцевої автономії, оскільки вони забезпечують більш пряму та «гнучку» форму управління на низовому рівні. Відповідно місцеве самоврядування передбачає створення системи об'єктів соціально-культурного обслуговування населення за місцем проживання, а саме: освітніх, лікарняних закладів, об'єктів громадського харчування та побутового обслуговування, кінотеатрів, клубів

тощо. До цього переліку включають також контроль за станом та якістю доріг, охорону порядку та дотримання закону (поліцією), пожежну безпеку і т.д. Тобто, основною метою діяльності органів місцевого самоврядування є перш за все забезпечення життєдіяльності людини, що включає житлово-комунальну сферу, організацію роботи закладів медицини, освіти, торгівлю, соціальний захист, екологічну безпеку, охорону правопорядку, організацію дозвілля та турботу про благоустрій сіл, селищ та міст.

Список посилань

1. Авер'янов В.Б. Принцип верховенства права у сфері виконавчої влади : питання теорії та практики реалізації. Право України. 2010. №3. С. 72—79.
2. Філософія: Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів / кол. авторів; кер. автор. кол. А.О. Приятельчук. К. : Вадекс, 2021. 560 с.
3. Прокопчук І. І. Ціннісне та інституційно-владне забезпечення політичної свободи в умовах демократії: політологічний аналіз творчої спадщини Алексіса де Токвіля : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.01. Київ, 2001. 16 с.
4. Альчук М. Проблема свободи у «Філософії права» Гегеля. Громадянське суспільство як здійснення свободи. Центральньо — східноєвропейський досвід : зб. наук. пр. / ред. В. П. Мельник ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 1999. С. 140—148.
5. Філософський енциклопедичний словник / голова редколегії В.І. Шинкарук. К.: Абрис, 2002. 687 с.
6. Охріменко О.О., Іванова Т.В. Соціальна відповідальність. Навч. посіб. К., 2015. 180 с.
7. Плахотный А.Ф. Свобода и ответственность (социологический аспект). Харьков: Право, 1972. 133 с.
8. Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки): монографія / О.Ф. Новікова, М.Є. Дейч, О.В. Панькова та ін.; НАН України, Ін-т економіки промсті. Донецьк, 2013. 296 с.
9. Aligica P. D. Public Entrepreneurship, Citizenship, and Self-Governance. Cambridge : University Press, 2018. 240 p.

References

1. Averianov, V.B. (2010). Pryntsyp verkhovenstva prava u sferi vykonavchoi vlady: pytannia teorii ta praktyky realizatsii. *Pravo Ukrainy*, №3, 72—79. [in Ukrainian]
2. Filosofia. (2021). Navchalnyi posibnyk dlia studentiv humanitarnykh fakultetiv. Ed. A.O. Pryiatelchuk. Kyiv: Vadeks, 560 p. [in Ukrainian]

3. Prokopchuk, I.I. (2001). Tsinnisnetainstytutsiino-vladnezabezpechennia politychnoi svobody v umovakh demokratii: politolohichniy analiz tvorchoi spadshchyny Aleksisa de Tokvilia: PhD-theses 23.00.01. Kyiv, 16 p. [in Ukrainian]
4. Alchuk, M. (1999). Problema svobody u «Filosofii prava» Hehelia. *Hromadianske suspilstvo yak zdiisnennia svobody. Tsentralno – skhidnoievropeyskyi dosvid : zb. nauk. pr.* Ed. V. P. Melnyk. Lviv, Lviv. nats. un-t im. Ivana Franka, pp. 140–148. [in Ukrainian]
5. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk. (2002). Ed. V.I. Shynkaruk. Kyiv: Abrys, 687 p. [in Ukrainian]
6. Okhrimenko, O.O. & Ivanova, T.V. (2015). Sotsialna vidpovidalnist. Navch. posib. Kyiv, 180 p. [in Ukrainian]
7. Plakhotnyi, A.F. (1972). Svoboda y otvetstvennost (sotsyolohycheskyi aspekt). Kharkov: Pravo, 133 p. [in Ukrainian]
8. Diahnostyka stanu ta perspektyv rozvytku sotsialnoi vidpovidalnosti v Ukraini (ekspertni otsinky). (2013). Ed. O.F. Novikova, M.Ie. Deich, O.V. Pankova. Donetsk, NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti, 296 p. [in Ukrainian]
9. Aligica, P. D. (2018). Public Entrepreneurship, Citizenship, and Self-Governance. Cambridge: University Press, 240 p.

Yaroslav Chernysh

State University of Trade and Economics (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0003-3215-037D>

e-mail: chernysh.ya@ukr.net

POLITICAL FREEDOM AND RESPONSIBILITY AS BASIC PRINCIPLES OF LOCAL SELF-GOVERNMENT

Abstract

The article reveals the philosophical and political science content of the concepts of “freedom” and “responsibility”. These concepts are analysed as basic principles of local self-government in Ukraine. The article defines local self-government as a form of public authority exercised by specific subjects — territorial collectives and special bodies formed, the object of influence of which is issues of local importance, which are resolved through the use of communal (municipal) property. In local self-government, political freedom and responsibility contribute to increased accountability and local autonomy, as they provide a more direct and “flexible” form of governance at the grassroots level, and the creation of a system of social and cultural services for the population at the place of residence (educational, medical institutions, catering and consumer services, cinemas, clubs, etc.)

Political freedom and responsibility are defined as the basis for the functioning of local self-government in Ukraine. The understanding of political freedom, which is considered as the ability of citizens to express and realise their political interests, is supplemented. It is noted that the fundamental political interest of any society is the development of democracy as a genuine democracy and self-government of the people. Since the essence and attributive feature of democracy is the guarantee of political freedom of citizens, it is proved that local self-government as an institution of articulation, aggregation and realisation of political interests of citizens should become a form of realisation of political freedom of citizens and an important subject of political responsibility.

Keywords: local self-government, freedom, responsibility, politics, democracy, civil society, political interest, society.

Стаття надійшла до редакції 03.11.23

© Черниш Я. В., 2023